

Maanpuolustuskorkeakoulu

Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos

Julkaisusarja 3: Työpapereita nro 5

Suomalaiset vaalit ulkopuolisen vaikuttamisen potentiaalisena kohteena

Sanni Suikkanen

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
JOHTAMISEN JA SOTILASPEDAGOGIIKAN LAITOS
JULKAISUSARJA 3: TYÖPAPEREITA NRO 5

NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY
DEPARTMENT OF LEADERSHIP AND MILITARY PEDAGOGY SE-
RIES 3: WORKING PAPERS NO. 5

SUOMALAISET VAALIT ULKOPUO- LISEN VAIKUTTAMISEN POTENTI- AALISENA KOHTEENA

SANNI SUIKKANEN

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos
HELSINKI 2018

Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen julkaisusarja 3:n julkaisuissa (Työpapereita) esitetyt näkemykset, mielipiteet, tutkimustulokset ja johtopäätökset ovat kirjoittajien omia eivätkä välttämättä edusta Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen näkemystä käsiteltävästä asiasta. Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen julkaisutoimikunta käsittelee tieteellisestä ja toimituksellisesta näkökulmasta kaikki laitoksen julkaisusarjaan 3:een tarjotut käsikirjoitukset, mutta käsikirjoituksia ei ole alistettu vertaisarviointi-prosessiin.

Tekijän Sanni Suikkanen:

Suomalaiset vaalit ulkopuolisen vaikuttamisen potentiaalisena kohteena

Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos

Julkaisusarja 3: Työpapereita nro 5

National Defence University,

Department of Leadership and Military Pedagogy

Series 3: Working Papers No. 5

Uusimmat julkaisut pdf-muodossa:

<http://www.doria.fi/>

Kannen kuva: Pasi Väättäinen

ISBN 978-951-25-3054-0 (PDF)

ISSN 2489-2769 (verkkojulkaisu)

Maanpuolustuskorkeakoulu – National Defence University

Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos – Department of Leadership and Military Pedagogy

SUOMALAISET VAALIT ULKOPUOLISEN VAIKUTTAMISEN POTENTIAALISENA KOHTEENA

Sanni Suikkanen

Tässä työpaperissa käsitellään mahdollisen ulkopuolisen vaikuttamisen vaikutuksia suomalaisiin vaaleihin valtio-opillisesta näkökulmasta. Ensin käydään läpi konkreettiset vaikuttamisen keinot, joilla vaalitulosta on mahdollista muuttaa. Tällaisia ovat esimerkiksi vaalivilppi ja äänestäjiin kohdistuva painostus. Tämän jälkeen siirrytään todennäköisimpään vaikuttamisen keinoon eli informaatiovaikuttamiseen ja sen ilmenemismuotoihin. Samalla tarkastellaan valtio-opillisesta näkökulmasta kansalaismielipiteen muokkaamisen monimutkaisuutta ja äänestyspäättökseen syntymisen mekanismia. Lopuksi käydään läpi informaatio-operaation mahdollisia vaikutuksia vaalitulokseen.

Johdanto

Kansalliset vaalit ovat houkutteleva kohde ulkopuolisille tahoille, jotka haluavat vaikuttaa maan politiikkaan. Tämä ei ole yllättävää, sillä vaalit ovat luonnostaan poliittista kuohuntaa aiheuttava tilanne, jossa on monien toimijoiden ja usein myös lukuisten ehdokkaiden seasta haastavaa tunnistaa selkeitä syy-yhteyksiä tiettyjen tapahtumien ja vaalituloksen välillä: aika on siis otollinen ulkopuoliselle vaikuttamiselle. Vaaleihin vaikuttamisella on mahdollista saada aikaan suurta hyötyä vaikuttajavaltiolle esimerkiksi vaalituloksen muuttamisen muodossa, vaikka toiminnan riskit ovat pieniä verrattuna muihin keinoihin muokata toisen maan politiikkaa haluttuun suuntaan. Tällaisia vaikuttajan näkökulmasta riskialttuimpia keinoja ovat esimerkiksi sotilaallinen miehitys tai sen uhka sekä vallankaappauksen tukeminen. (Corsange & Marinov 2012, 656.) Pienelläkin tarkkaan kohdennetulla vaikuttamisella voi olla mahdollista vaikuttaa olennaisesti hallituksen kokoonpanoon, sillä suhteellisesta vaalivavasta johtuen pääministeripuolueen paikka voi Suomessa ratketa lopulta muutamilla tai yhdellä kansanedustajan paikalla. Nämä taas voivat käytännössä

ratketa hyvinkin vähillä äänillä muutamissa vaalipiireissä, jos esimerkiksi useammalla suurella puolueella on ehdokkaita kamppailemassa viimeisestä kansanedustajan paikasta lähes samoilla vertailuluvuilla, kuten tiukoissa vaaleissa usein tapahtuukin. Toisin sanoen koko vaalitulos voi tällaisissa olosuhteissa muuttua huomattavasti jo muutamien kymmenien tai satojen äänen erolla yksittäisissä vaalipiireissä.

Esimerkkejä väitetyistä vaikuttamisyrityksistä toisten maiden vaaleihin ei ole vaikeaa löytää viime vuosilta: Venäjää on syytetty sekaantumisesta Yhdysvaltojen ja Ranskan presidentinvaaleihin sekä Britannian parlamenttivaaleihin. Sekaantumisen menetelmät ovat olleet sekoitus sosiaalisen median bottien hyödyntämistä, kuten Yhdysvalloissa ja Britanniassa, sekä ehdokkaan huonoon valoon saattamista tietovuodon avulla, kuten Ranskassa tapahtui. Myös Suomeen on todennäköisesti kohdistettu informaatiovaikuttamista vuoden 2015 eduskuntavaalien yhteydessä. Vähälle huomiolle jääneessä ja suomalaisten viranomaisten mukaan epäonnistuneessa Twitter-bottien kampanjassa bottitilit tekeytyivät virallisiksi informaatiokanaviksi viranomaistilejä matkivilla nimillään ja al-

koivat jakaa neutraalilta vaikuttavia uutisia. Vaalipäivän lähestyessä bottitilien linja muuttui jyrkästi ja ne alkoivat jakaa valheellista informaatiota, jonka tarkoitus oli murentaa vaalien uskottavuutta luomalla epäluotettavaa kuva poliitikoista (Yhdysvaltojen kongressi 2018, 110¹).

Informaatio-operaatioihin on varauduttu esimerkiksi vuoden 2013 kyberturvallisuusstrategialla sekä kyberturvallisuuskeskuksen perustamisella vuoden 2014 alussa (Viestintävirasto 2013). Suomi on myös päättänyt olla selvittämättä mahdollisuuksia siirtyä internet-äänestämiseen kansallisissa vaaleissa liian suuriksi arvioitujen tietoturvariskien vuoksi (Oikeusministeriö 2017). Suomalaisiin vaaleihin kohdistuvia vaikuttamisyrityksiä onkin pidettävä myös tulevaisuudessa varsin todennäköisinä. Tämän puolesta puhuvat paitsi kansainvälisesti yleistyneet pyrkimykset vaikuttaa toisen valtion vaaleihin, myös suomalaisten viranomaisten varautuminen sekä aikaisemmat suomalaisiin vaaleihin kohdistuneet vaikuttamispyrkimykset.

Tässä työpaperissa ulkoisella vaikuttajalla tarkoitetaan pääasiassa toista valtiota. Toisen valtion taholta tulevaa vaikuttamista voidaan pitää paitsi uskottavana uhkana suomalaisille vaaleille, myös vaarallisimpana vaikuttajatahona siksi, että valtiolla on esimerkiksi hakkeriryhmään verrattuna käytössään moninkertaiset resurssit sekä parempi tilanneymmärrys, mitkä mahdollistavat vaikuttamisen tehokkaamman kohdentamisen. Tässä työpaperissa valtiol-

lisella vaikuttamisella tarkoitetaan kuitenkin kaikkia sellaisia yrityksiä sekaantua toisen valtion vaaleihin, joissa vaikuttaja on joko suoraan tai välillisesti toinen valtio. Määritelmä siis pitää sisällään esimerkiksi valtion ohjauksessa toimivan rikollisjoukon toiminnan, mutta ei vaikuttajavaltiolle myötämielisen yksityishenkilön suorittamaa vaalivilppiä. Vaikuttamisyritysten motivaatio voi olla paitsi vaikuttajavaltiolle suotuisten ehdokkaiden saattaminen valtaan, myös esimerkiksi demokraattisen järjestelmän uskottavuuden horjuttaminen tai suositun ehdokkaan maineen tahraaminen. Vaaleihin voidaan kohdennetun informaatiovaikuttamisen lisäksi pyrkiä vaikuttamaan myös perinteisin keinoin, kuten manipuloimalla vaalipäivän äänestystä, tai vielä suuremmilla keinoilla, kuten ehdokkaisiin tai hallintoon kohdistuvalla poliittisella painotuksella. Äärimmäisimpiä kuviteltavissa olevia keinoja ovat esimerkiksi vaalien läheisyyteen ajoitettu terrori-isku joko vaikuttajavaltion itsensä tai sen tukeman ryhmän toimesta, sekä epäsuotuisan ehdokkaan salamurha tai muu poliittinen väkivalta.

Informaatiovaikuttamisella on monia ilmenemismuotoja, jotka vaihtelevat sosiaalisen median automatisoitujen käyttäjätilien levittämästä disinformaatiosta tekaistuihin uutisiin ja aitoihin asiakirjoihin kohdistuviin tietomurtoihin, joiden tarkoitus on murron kohteeksi valitun ehdokkaan maineen tahraaminen.

Informaatiovaikuttamisen vahvin keino on usealle yhteiskunnan osaluueelle samanaikaisesti kohdistettu informaatio-operaatio, joka voidaan myös ajoittaa vaalien läheisyyteen. Kansalaismielipiteen ohjaileminen on kuitenkin vaikeampaa kuin mediassa usein esitetään. Jos äänestäjien ään-

¹ Yhdysvaltojen senaatin ulkoasianvaliokunnan muistion aihetta koskevat osat pohjautuvat suomalaisilta viranomaisilta sekä Suomen Yhdysvaltojen suurlähetystöstä saatuihin tietoihin. Ks. muistio s. 110, viitteet 617–619.

tyspäättöstä voitaisiin muokata yhtä helposti kuin usein luullaan, olisi vaalikampanjointi huomattavasti helpompaa. Tämän työpaperin tarkoituksena on luoda katsaus suomalaisiin vaaleihin mahdollisesti kohdistettavaan vaikuttamiseen valtio-opillisesta näkökulmasta. Olen jakanut vaaleihin mahdollisesti kohdistettavat ulkopuoliset vaikuttamisyrietykset kolmeen kategoriaan, joita ovat 1) *konkreettiset keinot* (esimerkiksi vaalivilppi ja äänestäjien painostaminen), 2) *pehmeät keinot* (äänestäjien manipuloiminen esimerkiksi valeuutisten tai muun disinformaation avulla) sekä 3) *laaja informaatio-operaatio*. Konkreettisiin vaikuttamisen keinoihin lukeutuvat myös poliittisen väkivallan eri muodot, kuten salamurhat ja terrori, joista käytetään tässä työpaperissa nimitystä *äärimmäiset keinot*. Näiden keinojen mahdollisia vaikutuksia vaaleihin tarkastellaan informaatio-operaatioita käsittelevässä luvussa.

Vaalivilppi: vaalituloksen manipuloimisen keinot ja niiden toteutumismahdollisuus Suomessa

Ulkopuolisen valtion vaikutusyritykset ovat melko tavallisia kansallisissa vaaleissa. Esimerkiksi Yhdysvaltoja on usein syytetty sekaantumisesta Latinalaisen Amerikan vaaleihin, ja Venäjä on pyrkinyt painostuksellaan vaikuttamaan vaaleihin esimerkiksi Ukrainassa, Georgiassa, sekä naapureihinsa Keski-Aasiassa (Corstange & Marinov 2012, 655). Varmin keino aikaansaada haluttu lopputulos toisen maan vaaleissa on muokata vaalitulosta esimerkiksi painostamalla vaalien järjestäjiä vilppiin, sulkemalla vaalihuoneistoja ennenäikaisesti tai toteuttamalla vaalivilppiä itse eri keinoin, esimerkiksi hävittämällä ei-toivottuja ääniä tai kor-

vaamalla niitä toivotun kaltaisilla. Vilppi voi siis kohdistua joko äänestystuloksen suoraan manipulointiin tai äänestysprosessin häiritsemiseen. (ks. esim. Lehoucq & Molina Jiménez 2002.) Huomionarvoista on myös, että vaikka vaikuttamisen taustalla olisi toinen valtio, on epätodennäköistä että vaalihuoneistoja tultaisiin sulkemaan esimerkiksi naapurimaan asevoimien univormuihin pukeutuneena. Sen sijaan äänestysprosessia häiritsisivät todennäköisesti vaikuttajavaltion ohjauksessa toimivat henkilöt, esimerkiksi korruptoituneet vaalivirkailijat. Suomen kaltaisissa kehittyneissä demokratioissa vaalivilppitapaukset ovat harvinaisia ja laajamittainen vaalivilppi lähes mahdotonta yhteiskunnan vakaan ja järjestäytyneen tilan vuoksi. Verrattuna kehittyvissä demokratioissa järjestettäviin vaaleihin on huomattavan epätodennäköistä, että suomalaisissa vaaleissa esimerkiksi vaalihuoneistot eivät olisi suunnitellusti auki tai vaaliurnia onnistuttaisiin vaihtamaan.

Vaalivilppiä kuitenkin esiintyy myös kehittyneissä demokratioissa. Hill ym. (2017) ovat tutkineet vaalivilpin esiintymistä Britanniassa, jossa vaalivilppitapaukset liittyvät useimmiten bangladeshilaisiin ja pakistanilaisiin maahanmuuttajayhteisöihin. Vilpin taustalla oli useimmiten äänestäjien heikon kielitaidon sekä poliittisen tietämyksen yhdistelmä, jolla oli suuri vaikutus erityisesti naisten ja vasta maahan saapuneiden äänestäjien riskiin tulla hyväksikäytetyksi vaalivilpin toteuttamisessa. Tavallisin vaalivilpin muoto Britanniassa oli kotiaänestyslipukkeen väärinkäyttö niin, että lipuke täytettiin toisen äänestäjän puolesta, usein tämän tietämättä lipukkeen tarkoitusta tai oikeaa käyttötapaa. Lisäksi Britanniassa esiintyy Hillin ym. mukaan jonkin verran toisen äänioikeutetun nimissä äänestämistä, jolle on tunnusomaista

vilppiin syyllistyneen tietämättömyys maan äänestyskäytännöistä. Usein väärällä henkilöllisyystodistuksella äänestäneet eivät tiede, että esimerkiksi liikuntavammaisen sukulaisen puolesta on laitonta äänestää häneksi tekeytyn.

Maahanmuuttajayhteisöjen sisällä tapahtuvaan vilppiin liittyy myös yhteisöjen sisäinen dynamiikka, jossa yhteisön johtohahmot saattavat odottaa ääniä kiitokseksi avusta esimerkiksi työllistymisessä. Lisäksi maahanmuuttajayhteisöjen sisällä vallitsi Hillin ym. havaintojen mukaan vahvana oletus siitä, ettei kantaväestö äänestä maahanmuuttajaehdokkaista. Tämä vahvisti uskoa siihen, että vilppiin turvautuminen voi olla ainoa keino saada yhteisön ehdokas valituksi, sillä tämä tarvitsee välttämättä koko yhteisön äänimäärän päästäkseen läpi. Myös yhteisön ja yksilötason köyhyys lisäävät riskiä vaalivilppiin. Yhteisön kohdalla vähävaraisuus vaikeuttaa yhteisön tietämyksen ja kielitaidon kasvattamista, kun yhteisön mahdollisuudet kehittää ja organisoida yhteisöä ovat heikkoja. Yksilötason köyhyys taas voi helpottaa äänten ostamista rahaa tai jopa ruokaa ja juomaa vastaan, kuten Hill ym. havaitsivat joissain haastatteluissaan. (Hill 2017, 779–780.)

Vaalivilppi kehittyneissä demokratioissa liittyy siis usein maahanmuuton ongelmiin ja alueelliseen eriarvoisuuteen. Huomionarvoinen on myös Hillin ym. havainto erityisesti maahanmuuttajaryhmien sisäisen painostuksen ja vaalivilpin yhteydestä. Suomesakin maahanmuuttajaryhmien sisällä lienee kokemuksia poliittisesta ulkopuolisuudesta ja maahanmuuttajat ovat huonosti edustettuina politiikassa. Myös alueellinen eriytymiskehitys voi jatkuessaan johtaa paikallisten vaalivilppiepäilyjen lisääntymiseen, sillä Britannian esimerkissä vilppi on ni-

menomaan alueellisesti keskittyntä. Maahanmuuttajayhteisöjen sopeutumisvaikeudet voivat siis johtaa siihen, että yhteisö on altis sisäiselle ja ulkoiselle painostukselle vaalien aikana.

Suomen kontekstissa olennaista on venäläistaustaisten maahanmuuttajien suuri määrä. On mahdollista kuvitella tilanne, jossa tähän ryhmään pyrittäisiin kohdistamaan vaikuttamista Venäjän taholta vaalien aikana. Vaikuttaminen voitaisiin esimerkiksi kohdistaa muutama sellaiseen vaalipiiriin, joissa venäläistaustaisia maahanmuuttajia on eniten. Kuviteltavissa olevia keinoja voisivat olla esimerkiksi venäjänkielisten valeuutisten levittäminen sosiaalisessa mediassa, sekä suusta suuhun etenevän disinformaation levittäminen. Näin voitaisiin esimerkiksi pyrkiä vahingoittamaan tietyn ehdokkaan tai puolueen mainetta jakamalla valheellista tietoa näiden venäläisvastaisuudesta. Mahdollinen on myös tilanne, jossa maahanmuuttajayhteisön johtohahmoja painostettaisiin vaikuttajavaltion taholta keskittämään yhteisön ääniä tietyille puolueille tai ehdokkaille. Äänten määrässä mitattuna varsin pienikin vilppi voi aiheuttaa suurta vahinkoa, koska se asettaa koko vaalit epäilyksen alaiseksi, eikä vilpin laajuutta ole välttämättä mahdollista selvittää jälkikäteen. (Lehoucq 2003, 249). Näin esimerkiksi vilppi, jolla on tarkoitus vaikuttaa vain paikalliseen tulokseen tai varmistaa yhden ehdokkaan läpimeno, voi horjuttaa vaalien uskottavuutta valtakunnallisesti. Pienimmät vaalipiirit voivat myös olla kaikkein haavoittuvaisimpia tuloksen manipuloinnille, sillä vilppi on helpointa kohdistaa oikein, kun jaossa on vain muutama paikka. (Lehoucq & Molina Jiménez 2002).

Lisäksi vilpin kohdentaminen aluekehityksessä jälkeen jääneelle seudulle

tai äänestysalueelle voi heikentää uskoa hallinnon kykyyn ja haluun vastata turvallisuudesta alueella. Tämänkaltaisella vaikuttamisella voisi olla mahdollista luoda alueellista epäluottamustaan hallintoa kohtaan. Vaalivilppi vahingoittaa demokratiaa myös siksi, että vilppiepäilyillä on taipumus jäädä osaksi demokratian ympärillä käytävää keskustelua. Jo pelkkä syytös vaalivilpistä on tällaisissa yhteiskunnissa omiaan heikentämään vaalituloksen uskottavuutta ja samalla koko liberaalin demokratian perustaa. (Lehoucq 2003, 245–246.)

Valeuutiset ja disinformaatio

Vaalivilppiin verrattuna helpompia tapoja vaikuttaa suomalaisiin vaaleihin ovat erilaiset pehmeän vaikuttamisen keinot. Pehmeän vaikuttamisen keinoilla tässä tarkoitetaan kaikkia sellaisia keinoja, joilla pyritään vaikuttamaan kansalaisten äänestyspäätökseen joko jotain puoluetta tai ehdokasta suosivasti tai niitä vastaan. Tämänhetkisessä julkisessa keskustelussa vaikuttaminen äänestäjiin yhdistyy ennen kaikkea sosiaaliseen mediaan, mutta vaikuttamisen keinot voivat vaihdella perinteisen median kautta välitetyistä propagandasta aina kasvokkaisessa kanssakäymisessä välitettäviin huhuihin. Yhteistä pehmeille vaikuttamisen keinoille on kuitenkin tarkoitushakuihin informaation käyttäminen, joka nojaa usein joko kokonaan valheelliseen tietoon tai tarkoitushakuisesti esitettyyn tai muuten vääristeltyyn informaatioon. Pehmeällä vaikuttamisella on mahdollista saavuttaa huomattavaa etua vaikuttajavaltiolle. Esimerkiksi Turvallinen Suomi 2018 -selonteossa nostetaan esiin ”netti- ja vihapohjainen” demokratiaa uhkaava politikointi, jonka mahdolliseksi seu-

raukseksi on esitetty sellaisten kansanedustajien valinta eduskuntaan, joita ei sinne olisi muuten valittu. Vaalituloksen muuttumisen seuraukseksi esitetään hallituksen kokoonpanon muuttuminen, joka puolestaan voisi vaikuttaa lainsäädäntöön. Viimekädessä mahdollinen seuraus vaalikeskustelun ohjaamisesta voisi selvityksen mukaan olla se, että hallitus tekee päätöksiä, jotka eivät edusta kansan enemmistön tahtoa tai jotka tuhlaavat väestön energiaa tarpeettomalla vastakkainasettelulla. (Mölsa 2017, 130.)

Valeuutiset ovat yksi disinformaation levittämisen tunnetuimmista keinoista. Valeuutisten vaikuttavuutta ja leviämistä on tutkittu paljon viime vuosina, ja ne sisältyvät usein informaatio-operaatioiden skenaarioihin. Allcott ja Gentzkow (2016) määrittelevät valeuutisiksi sellaiset uutiset, jotka ovat todistettavasti valheellisia ja voivat johtaa lukijaansa harhaan. Määritelmä pitää sisällään sekä harhaanjohtamistarkoituksessa luodut uutiset sekä esimerkiksi satiiriksi kirjoitetut uutiset, joita jaetaan ilman tarvittavaa kontekstia sosiaalisessa mediassa ja joihin ainakin osa lukijoista uskoo. Jälkimmäisiä on mahdollista hyödyntää myös tarkoituksellisessa mielipiteiden muokkauksessa, vaikka niitä ei ole alun perin tarkoitettu otettavaksi todesta. (mt, 213.) Heidän määritelmänsä ei sisällä uutisissa esiintyviä tahattomia virheitä, muualta kuin uutisista alkunsa saaneita huhuja, salaliittoteorioita, poliitikkojen esittämiä valheellisia lausuntoja, eivätkä sellaista satiiria, jota lukijat eivät todennäköisesti voisi ottaa todesta edes kontekstistaan irrotettuna. Allcott ja Gentzkowin määritelmä ei myöskään sisällä epätasällisia ja liioiteltuja uutisia, jotka eivät sisällä suoranaisia valheita. Allcott ja Gentzkow luovat valeuutisten määritelmällään samalla rajapyykin myös disinformaation ja

valeuutisten välille, sillä siinä missä disinformaatio ei välttämättä ole valheellista tietoa, valeuutiset ovat nimenomaisesti valheita. Disinformaatio voidaankin suomalaista informaatiosodankäyntiin erikoistunutta tutkijaa, Saara Jantusta, mukailien määritellä miksi tahansa totuudenmukaiseksi, valheelliseksi tai totuutta ja valhetta yhdisteleväksi tiedoksi, jonka avulla on tarkoitus vääristää kansalaisten käsitystä totuudesta ja siten vaikuttaa heidän ajatteluunsa jonkin tavoitteen edistämiseksi (Jantunen 2015, 141). Disinformaatiota yhdistää siis tiedon tarkoitushakuinen käyttäminen, kun taas valeuutinen on määritelmällisesti valheellista tietoa. Disinformaation ja valeuutisten tarkoitus ei vaalien aikana välttämättä ole muokata tulosta haluttuun suuntaan, vaan taustalla voi olla vain pyrkimys horjuttaa luottamusta virallisia uutiskanavia ja maan hallintoa kohtaan tai yksinkertaisesti luoda yleistä hämmennystä.

Valeuutisilla oli suuri rooli Yhdysvaltojen vuoden 2016 presidentinvaaleissa, jotka toimivat hyvänä esimerkkinä siitä, miten valeuutisia voidaan käyttää vaalikeskustelun ja mahdollisesti jopa vaalituloksen ohjailuun. Vaalien aikana keskimääräinen yhdysvaltalainen näki vähintään yhden valeuutisen. Valeuutisista suurin osa oli vaalit voittaneelle Trumpille suosiollisia. Sosiaalisella medialla on merkittävä rooli valeuutisten leviämässä, sillä siinä missä perinteisten uutissivustojen liikenteestä vain 10 % tulee Yhdysvalloissa sosiaalisen median jakojen kautta, valeuutisten lukijoista 40 % tulee sivustolle sosiaalisen median linkin kautta. Sosiaalinen media ei kuitenkaan selitä yksin valeuutisten suosiota, vaan valemedioilla on omat selkeät kävijäkuntansa, jotka hakeutuvat uutisten pariin tarkoituksella: Allcotin & Gentzkowin analyysin mukaan Yhdysvaltojen vaali-

en aikana 30 % valeuutisten lukijoista tuli sivustolle suoraan selaimensa osoittepalkin kautta (s. 222). Valemedioiden toiminta ei siis suinkaan ole passiivisille kansalaisille propagoimista, vaan ainakin osa valeuutisten lukijakunnasta vaikuttaa etsivän aktiivisesti omaa maailmankuvaansa tukevaa uutistarjontaa. Valeuutisten suosio näkyy myös niiden sosiaalisen median jakokertojen määrässä, sillä vaalien aikana valeuutisia jaettiin yhteensä 38 miljoonaa kertaa, ja kierrossa oli Huntin ja Gentzkowin analyysin mukaan 156 eri uutista. (Allcott & Gentzkow 2016.) Allcott ja Gentzkowin mukaan valeuutisia yhdistää se, että ne ovat usein peräisin melko lyhytikäisiltä sivustoilta. Osa sivustoista keskittyy yksinomaan valheellisten uutisten jakamiseen, osa taas jakaa sekä todenmukaisia että valheellisia uutisia, mutta usein värittyneestä näkökulmasta. Valemediat muokalevat usein nimellään aitoja uutismedioita, minkä tarkoitus lienee lisätä uutisten uskottavuutta. Suomalaisistakin valemedioista Verkkomedian nimi muistuttaa läheisesti aitoa uutissivustoa Verkkouutiset. Motivaationa valeuutisten tekemiseen on Allcott ja Gentzkowin mukaan usein kirjoittajien ideologisten tavoitteiden edistämisen lisäksi yksinkertaisesti taloudellisen hyödyn saavuttaminen (Allcott & Gentzkow 2016, 217.)

Miten informaatiovaikuttaminen toimii?

Yhdysvaltojen vaalien ja valeuutisten leviämisen yhteydessä mediassa ja julkisessa keskustelussa esiintyy usein huolta siitä, että väärällä tiedolla ihmiset on mahdollista saada äänestämään tiettyjä ehdokkaita. Äänestyspäätöksen syntyminen on kuitenkin monimutkainen prosessi,

jossa suurimpia tekijöitä ovat äänestäjän oma puolekanta, poliittiset asenteet sekä yksilön taustatekijät, kuten ikä ja sukupuoli. Esimerkiksi valeuutiset, jotka koskevat sellaisia poliittisia asiakysymyksiä, kuten tiettyjä lakeja, eivät välttämättä ole tehokkaita siksi, että asiakysymysten rooli äänestyspäätöksen syntymisessä on ylipäänsä pieni. Ehdokkaan kanta asiakysymykseen voi vaikuttaa päätökseen äänestää häntä vain, jos äänestäjä tietää kyseisen asiakysymyksen olemassaolosta ja hänellä on asiasta jonkinlainen mielipide. Lisäksi äänestäjän täytyy uskoa ehdokkaan tekevän työtä asiakysymyksen puolesta. Mitä monimutkaisemmaksi asiakysymys käy, sitä epätodennäköisempää on, että nämä ehdot täyttyvät. (Lewis-Beck ym. 2009, 60.)

Median mielenkiinto tiettyyn aiheeseen ei takaa sitä, että äänestäjät olisivat aiheesta riittävän kiinnostuneita muodostaakseen siitä mielipiteen. Esimerkiksi vuoden 2004 Yhdysvaltojen presidentinvaalien suuria teemoja olivat valtion kasvaneet menot sotien vuoksi sekä presidentin tästä huolimatta tekemät isot veroleikkaukset. Suuresta mediahuomiosta huolimatta kolmasosa äänestäjistä ei ollut kiinnittänyt aiheeseen lainkaan huomiota. Toisin sanoen valeuutinen esimerkiksi siitä, että jokin suomalainen puolue on valmis nostamaan veroja lisätäkseen kehitysapuvaroja huomattavasti, vaatii vastaanottajaltaan paljon perehtyneisyyttä politiikkaan ja ymmärrystä valtiontalouden perusteista, jotta hän pystyisi tunnistamaan em. valeuutisen valeuutiseksi. Äänestäjien faktatietoihin vaikuttaminen ei ole tehokasta myöskään siksi, että äänestyspäätös ei perustu omien ja ehdokkaan mielipiteiden harkittuun vertailuun, vaan taustalla vaikuttavat ennen

kaikkea samastuminen ehdokkaan puolueeseen ja muut yksilön poliittiseen sosialisatioon vaikuttavat tekijät. (Lewis-Beck ym. 2009, 161–200.) Onkin todennäköistä, että vaikuttavien valeuutisten on oltava tunteisiin vetoavia, jotta niillä olisi potentiaalia muuttaa jonkun äänestyspäätöstä.

Vaikka ihmiset eivät teekään äänestyspäätöksiä suoraan lukemiensa todellisten tai valeuutisten perusteella, väärällä tiedolla on silti rooli äänestyspäätöksessä, sillä ihmisen olemassa olevat poliittiset kannat voivat perustua väärään tietoon. Nämä poliittiset virhekäsitykset² ovat kansalaisilla olevaa väärää tietoa politiikasta, ja ne muodostavat yksittäisiä omaksuttuja faktoja laajempia uskomusten kokonaisuuksia. Poliittinen virhekäsitys on esimerkiksi uskomista siihen, että Obama on afrikkalainen muslimi, jonka syntymätodistus on väärennös, mikä tekee hänestä laittomasti virassa olleen presidentin. Poliittinen virhakäsitys ei siis ole uskomista yksittäisiin valheellisiin faktoihin, vaan käsite kuvaa äänestäjän taustaymmärrystä politiikasta, mikä puolestaan vaikuttaa siihen, kuinka äänestäjä tulkitsee ja kehystää mielessään kaiken kohtaamansa poliittisen tiedon. (Flynn ym. 2017.)

Flynn ym. hyödyntävät Hochschildin ja Einsteinin luomaa jaottelua, jossa poliittiset väärinkäsitykset ymmärretään kategorioina sen mukaan, onko henkilö ollut aktiivinen saamansa väärän tiedon etsinnässä. Jaottelu tunnistaa siis aktiivisesti tietoa etsineet henkilöt, joiden tieto politiikasta on joko todenmukaista tai virheellistä,

² Political misperceptions, käännös kirjoittajan.

sekä henkilöt, jotka eivät ole etsineet proaktiivisesti tietoa ja joiden käsitykset ovat joko todenmukaisia tai virheellisiä. Flynn ym. tulostensa mukaan kaikkein sitkeimmin vääristä uskomuksistaan pitävät kiinni ovat aktiivisesti väärää tietoa etsineitä ihmisiä. Tämän ihmisryhmän väärän tietopohjan oikaiseminen olisi tärkeää erityisesti siksi, että aktiivisesti tietoa poliitikasta etsivät ovat usein muutenkin poliittisesti aktiivisia ja valmiita keskustelemaan yhteiskunnallisista aiheista tuttaviansa kanssa. Toisin sanoen he ovat erinomaisia disinformaation levittäjiä. (Flynn ym. 2017; Hochschild & Einstein 2015.) On kuitenkin tärkeää huomata, että aktiivisesti väärää tietoa etsivät ja levittävät ihmiset uskovat luonnollisesti itse levittämänsä tiedon olevan totuudenmukaista. Tällaisen ajattelun taustalla voi olla esimerkiksi uskomuksia valtamedian korruptoituneisuudesta tai valtion pyrkimyksestä sensuroida tietynlaisia uutisia – toisin sanoen taipumusta uskoa salaliitonarratiiveihin.³ Poliittisia virhekäsityksiä hyvin omaksuneet ihmiset voivat toimia myös selityksenä sille, miksi huhut sosiaalisessa mediassa leviävät sykäyksittäin niin, että sama huhu saattaa alkaa kiertää uudelleen jopa vuosien jälkeen. Friggerin ym. mukaan ilmiö saattaa selittyä sillä, että huhun kerran omaksuneet ihmiset ottavat huhun uudelleen puheeksi, kun jotain samankaltaista tapahtuu. Samalla huhun kuulee joukko uusia ihmisiä, ja usko siihen vahvistuu entisestään. (Friggeri, 2014.)

³ Uskoa salaliittoihin ovat tutkineet esimerkiksi Oliver & Wood (2014), joiden yhdysvaltalaisia äänestäjiä koskevan analyysin mukaan yli puolet amerikkalaisista aikuisista uskoo vähintään yhteen tunnettuun salaliittoteoriaan.

Väärän tiedon omaksuminen tapahtuu sekin suhteessa henkilön aikaisempiin mielipiteisiin ja arvoihin, sillä virheellistä uskomusta on sitä vaikeampaa korjata oikealla tiedolla, mitä voimakkaammin se on linjassa henkilön aikaisemman maailmankuvan kanssa. (Nyhan & Reifler 2010, 323). Jos henkilö siis ennestään uskoo, että Obama on muslimi, hän todennäköisesti myös omaksuu lukemansa valeuutisen, jonka mukaan Obama haluaa kieltää sianlihan tarjoamisen kouluissa. Poliittisilla virhekäsityksillä on myös konkreettinen yhteys äänestyspäätöksiin, sillä Weeks ja Garretin Yhdysvaltojen vuoden 2008 vaaleista tekemän analyysin mukaan äänestäjät uskoivat todennäköisemmin negatiivisia huhuja siitä ehdokkaasta, jota he eivät kannattaneet. Huhun kuuleminen ja uskominen myös lisäsi todennäköisyyttä äänestää vastaehdokasta, eli väärän tiedon omaksumisella oli vaikutusta äänestyspäätökseen. Toisaalta on mahdollista, että Weeks ja Garretin tulokset selittyvät pikemminkin ehdokkaan henkilökohtaisen maineen tahrinutumisella kuin vain väärin faktojen omaksumisella, sillä kaikki tutkimuksessa käytetyt väittämät koskivat ehdokkaiden henkilökuvaa. Käytössä oli esimerkiksi väittämä, jonka mukaan Barack Obama ei ole syntynyt Yhdysvalloissa. Valheellisen tiedon vaikutus voikin olla voimakkaampaa, kun se koskee suoraan ehdokkaan henkilöä kuin esimerkiksi tämän edustamaa puoluetta, koska tällöin väärä tieto on konkreettisempaa ja henkilöityy suoraan ehdokkaaseen. (Weeks & Garret 2014, 414–415.) Presidentinvaalit ovat sekä Yhdysvalloissa että myös Suomessa selkeästi henkilövaalit, mikä voi vahvistaa väärän tiedon potentiaalista vaikuttavuutta, kun äänestäjän ja ehdokkaan välillä ei ole suhdetta ehdokkaan puolueeseen.

Politiikkaa koskevan väärän tiedon oikaiseminen on tutkitusti hankalaa, ja osa tutkijoista uskoo väärin käsitysten oikaisemisen johtavan pahimmillaan niin kutsuttuun backlash-efektiin eli virheuskomuksen vahvistumiseen. Nyhan ja Reifler mukaan yritys korjata virheellistä käsitystä esimerkiksi uutislähetyksessä voi paradoksaalisesti vahvistaa väärää käsitystä. Ilmiön taustalla voi vaikuttaa esimerkiksi epäluottamus perinteisiin uutislähteisiin, jolloin yritys korjata valeuutisten väärää tietoa vaikuttaa joidenkin ihmisten silmissä todisteelta siitä, että media yrittää väärillä totuutta juuri kuten valemedia on varoittanut. Weeks & Garret puolestaan eivät tutkimuksessaan löytäneet viitteitä suoranaisestä backlash-efektistä, vaan heidän mukaansa oikaisuyritysten vaikutus tiedon omaksumiseen voi olla se, että äänestäjät ovat vähemmän halukkaita uskomaan mitään politiikkaan liittyviä huhupuheita tulevaisuudessa. (Weeks & Garret 2014, 414–415.)

Backlash-efektissä ei välttämättä ole kyse aidosta mielipiteen vahvistumisesta, vaan pikemminkin halusta ilmaista omaa poliittista kantaa, vaikka henkilö tietäisikin itse poliittisen väittämän valheelliseksi. Flynn ym. nostivat tämän kannustusvaikutuksen⁴ yhdeksi poliittisen tietämyksen tutkimuskentän ongelmista, erityisesti sellaisten tutkimusten kohdalla, jotka mittaavat vastaajien mielipiteitä kyselytutkimusväittämällä, kuten esimerkiksi Weeks ja Garretin sekä Nyhanin ja Reiflerin tutkimuksessa tehtiin. Toisin sanoen kyselytutkimuslomakkeet, joissa vastaajia pyydetään valitsemaan kaikki väittämät, joista he ovat samaa mieltä saattaa aiheuttaa vastaajille halun yksinkertaisesti valita oman puolueensa

kannalta suosiolliset väittämät. (Flynn ym. 2017, 26.) Kannatusvaikutus saattaa myös selittää sitä, miksi valeuutisia jaetaan niin mielellään, vaikka ne vaikuttaisivat hyvin epäuskottavilta. Valeuutisten jakajat eivät välttämättä niinkään usko valeuutisessa esitettyyn faktaan, vaan sen taustalla olevaan ajatusmaailmaan, jolle he haluavat ilmaista kannatustaan ja jota he haluavat levittää. Backlash-efektin vaikuttavuus voi myös vaihdella puoluekannan mukaan, sillä on olemassa viitteitä siitä, että Yhdysvaltojen kontekstissa republikaanien kannattajat ovat demokraatteja alttiimpia efektin vaikutukselle. (Nyhan & Reifler 2010, 323.) Republikaanien vaikutusalttiutta voivat selittää esimerkiksi demokraatteihin verrattuna vähäiset yhteiskunta- ja mediakritiikin perinteet sekä auktoriteetteja kunnioittava kulttuuri. Suomalaisista äänestäjistä arvomaailmaltaan konservatiivisimpia⁵ ovat Perussuomalaisten, Kristillisten sekä Keskustan äänestäjät (Westinen ym. 2016, 282–283). Jatko-tutkimuksen kannalta mielenkiintoista on, onko suomalaisilla konservatiiveilla havaittavissa yhdysvaltalaisen republikaanien tapaan suurempaa alttiutta Backlash-vaikutukselle.

Politiikkaa koskevan väärän tiedon taustalla vaikuttaa ihmisten taipumus valikoivaan päättelyyn⁶ eli uuden tiedon tulkitsemiseen oman maailmankatsomuksen valossa. Flynn ym. mukaan koehenkilöt tulkitsivat samaa diagrammia neutraalisti, kun sen kerrottiin kuvaavan kasvorasvojen paremmuutta, ja omaa poliittista

⁴ Partisan cheerleading, käänös kirjoittajan.

⁵ Tässä yhteydessä konservatiivisuudella viitataan sijoittumiseen yhteiskunnan moninaisuuden sekä kristillisten arvojen asenneulottuvuuksilla, ks. Westinen ym. 2016 taulukko 13.1.

⁶ Directionally motivated reasoning, käänös kirjoittajan.

kantaansa myötäillen kun tulosten kerrottiin kuvaavan aselakien tiukentamisen vaikutusta aseväkivallan määrään. Tällöin lakien tiukentamista kannattavat vastaajat liioittelivat lakien tiukentamisen hyötyjä ja vapaata aseenkanto-oikeutta kannattavat vastaajat taas vähätelivät sen vaikutusta. Yhdysvalloissa aseenkanto-oikeus on vahvasti poliittisesti jakautunut aihe, joten tuloksista voidaan päätellä, että faktatiedon ymmärtäminen vaihtelee yksilön poliittisen ideologian mukaan erityisesti vahvasti silloin, kun aihe on politisoitunut ja siten alttiimpi tunteiden vaikutukselle. Poliittisen kentän polarisaatiolla on myös valikoivaa päättelyä vahvistava vaikutus, kun useampiin asioihin liittyy enemmän ja vahvempaa poliittista latautuneisuutta. Flynn ym. johtopäätös onkin, että yhdysvaltalaisen politiikan voimakas jakautuminen tarkoittaa myös kahden kilpailevan todellisuuden kuvan syntymistä, joiden ylläpitämisessä keskeisessä roolissa on poliittinen eliitti, jonka keskinäinen kilpailu vahvistaa jakautuneisuutta. (Flynn ym. 2017, 9–14, 37.)

Poliittinen jakautuneisuus siis luo potentiaalia disinformaation avulla tapahtuvalle tehokkaalle vaikuttamiselle, kun kansalaiset uskovat aiempaa todennäköisemmin valheita vastustamiensa puolueiden ehdokkaista ja tulkitsevat herkemmin faktoja sen mukaan, ovatko he niiden kanssa poliittisesti samaa vai eri mieltä. Poliittisten jakolinjojen voimistuminen vaikuttaa myös siihen, miten kansalaiset suhtautuvat mediaan. Esimerkiksi Yhdysvalloissa, jossa republikaanien ja demokraattien keskinäinen luottamus on heikentynyt selkeästi viime vuosina, on tapahtunut samaan aikaan myös selvää laskua kansalaisten luottamuksessa perinteistä

mediaa kohtaan. (Allcott & Gentzkow 2016, 215.) Samaan aikaan kun luottamus perinteistä mediaa kohtaan on laskenut, sosiaalisen median käyttäminen uutislähteenä on yleistynyt. Allcott ja Gentzkow tutkivat miten Facebookissa jaettuun valeuutisiin suhtauduttiin. Heidän tulostensa mukaan puolueuskollisuudella oli suuri vaikutus siihen, tulkittiinko uutinen totuudenmukaiseksi vai ei. Sekä republikaanit että demokraatit uskoivat omalle puolueelleen suotuisia valeuutisia 15 % todennäköisemmin kuin poliittisesti sitoutumattomat ihmiset. Lisäksi puolueuskollisuuden vaikutus oli vielä suurempaa sellaisilla ihmisillä, joiden Facebook-aikajana oli aatteellisesti vinoutunut. Ihmiset myös todennäköisemmin avaavat sellaisia uutisia, jotka sopivat heidän aiempiin näkemyksiinsä ja jättävät vastakkaista näkökulmaa edustavat uutiset lukematta. Sosiaalisen median jakautuminen samanmielisten ihmisten kupliksi vaikuttaa erityisesti ihmisiin, jotka käyttävät Facebookia pääasiallisena uutiskanavanaan, sillä he altistuvat vain omaa maailmankuvaansa tukevalle uutissällölle. (Allcott & Gentzkow 2016.) Toisaalta esimerkiksi Balmas on kritisoinut vaalikampanjointia käsittelevää mediatutkimusta siitä, ettei tutkimus huomioi ihmisten taipumusta seurata useampaa kuin yhtä uutislähdettä erityisesti vaalien alla (Balmas 2014, 4).

Negatiivinen kampanjointi disinformaationa

Negatiivisen vaalikampanjoinnin teoria sopii hyvin disinformaatiovaikuttamisen tarkasteluun, sillä negatiivinen vaalikampanjointi on luonteeltaan voimakkaasti tunteisiin vetoavaa ja usein voimakkaasti väritynyttä esimerkiksi siten, että jotain vastaehdokkaan negatiivista ominaisuutta korostetaan voimakkaasti. Negatiivisella kampanjoinnilla tarkoitetaan vaalimainoksia, joissa tietty ehdokas esitetään huonossa valossa. Ne ovat siis luonteeltaan eräänlaisia vastamainoksia, jotka kannustavat olemaan antamatta ääniä mainoksen kohteena ollelle ehdokkaalle. Yhdysvaltalaisiin vaalikampanjoihin liittyy myös disinformaatioon suoraan vertautuvaa loanheittoa, joka perustuu keksittyihin väitteisiin ja räikeisiin liioitteluihin. Myös loanheittoa on tutkittu negatiivista vaalimainontaa käsittelevässä kirjallisuudessa. Suurin osa negatiivisen vaalimainonnan tutkimuksesta on yhdysvaltalaista, sillä negatiivisuuteen perustuvat vaalikampanjat ovat maassa tavallisia.

Tunnetuimpia esimerkkejä negatiivisesta vaalimainonnasta edustaa Lyndon B. Johnsonin vuoden 1964 vaalikampanjassa käytetty TV-mainos, jossa ydinsodan uhka yhdistetään pellolla päivänkukkia keräävään pikku-tyttöön (Kaid & Johnston 1991). Viimeaikaisempi tunnettu esimerkki negatiivisesta vaalimainoksesta on Hillary Clintonin vuoden 2008 vaalikampanjasta, jossa valkoisen talon puhelin soi yöllä samalla kun dupattu ääni kysyy, kenen äänestäjä haluaa todella vastaavan tähän puheluun: kokeneen Clintonin vai nuoren ja tuolloin poliittisesti kokemattoman Obaman (Tryon 2008). Vaikka tunnetuimmat esimerkit negatiivisesta mainonnasta ovat televisiossa esitetyjä mainoksia, käsittää negatiivisen kampanjoinnin tutkimus myös muissa medioissa esitetyt, toisia ehdokkaita negatiivisessa valossa esittävät kampanjataktiikat. Toisin sanoen negatiivista kampanjointia on esimerkiksi vastaehdokkaan kokemattomuuden esiin nostaminen toistuvana takkiikkana vaaliväittelyssä.

Yksi keskeisimpiä aiheita tässä keskustelussa on negatiivisen kampanjoinnin vaikutus äänestysaktiivisuuteen, sillä negatiivisten mainosten on ehdotettu sekä aktivoivan että passivoivan äänestäjäkuntaa. Esimerkiksi Wattenbergin ja Briansin analyysi Yhdysvaltojen vuosien 1992 ja 1996 presidentinvaaleista ei löytänyt mitään yhteyttä negatiivisen vaalimainonnan ja äänestysaktiivisuuden välillä (1999). Kahnin ja Kenneyn mukaan taas negatiivinen mainonta passivoi äänestäjiä vain, jos asiapitoinen kritiikki muuttui ehdokkaan henkilöön kohdistuvaksi loanheitoksi. Asialliseen kritiikkiin keskittyvä negatiivisuus taas aktivoi heidän mukaansa äänestäjiä. Kahnin ja Kenneyn tutkimuksessaan loanheitto passivoi erityisesti puolueisiin kiinnittymättömiä äänestäjiä, sekä äänestäjiä jotka eivät olleet kiinnostuneita politiikasta ylipäätään ja joiden poliittinen tietämys oli vähäistä. (Kahn & Kenney 1999.) Loanheitolla voi siis olla erityisen vahingollinen vaikutus äänestysaktiivisuuteen, sillä se on omiaan luomaan äänestäjien keskuuteen negatiivista kuvaa politiikoista yleensä. Laun ym. kattavan meta-analyysin mukaan ei kuitenkaan ole luotettavia empiirisiä todisteita siitä, että negatiivinen kampanjointi ylipäätään passivoisi äänestäjiä. Heidän analyysinsä ei myöskään löytänyt todisteita siitä, että negatiivinen mainonta onnistuisi muokkaamaan äänestäjillä olevia käsityksiä ehdokkaista negatiiviseen suuntaan. Toi-

sin sanoen empiiristen todisteiden valossa näyttää siltä, että ihmiset eivät usko negatiivisten vaalikampanjoiden viestiin. Lau ym. esittävät loanheiton vähäiselle teholle selityksen, jonka mukaan negatiivinen mainonta heikentää kyllä äänestäjien mielikuvaa mainoksen kohteena olevasta politiikasta, mutta se saa myös mainoksen liikkeelle laskijan näyttämään huonolta. Tämän selityksen mukaan ehdokas siis tahraa itse oman maineensa ryhtyesään haukkumaan vastustajaansa. (Lau ym. 2007.)

Laun ym. tulosten mukaan negatiiviset mainokset olivat kuitenkin sikäli tehokkaita, että ne olivat muihin mainoksiin verrattuna hyvin mieleenpainuvia ja lisäsivät kansalaisten tietoutta kampanjateemoista. Lisäksi negatiiviset vaalikampanjat heikensivät luottamusta hallintoon sekä äänestäjien kansalaispätevyyden⁷ tunnetta. (Lau ym. 2007.) Varsinainen disinformaatio esimerkiksi valeutisten muodossa voi lisäksi olla negatiivisia mainoksia tehokkaampaa, sillä tällöin äänestäjien on vaikeampaa asettaa tietoa vaalikampanjan kontekstiin ja edes tunnistaa olevansa vaikuttamisen kohteena. Valeutistivustolla leviävä lokakampanja voi siis passivoida äänestäjiä, vaikka negatiivinen vaalimainonta ei yksiselitteisesti niin tekisikään.

Informaatio-operaatio keinona vaikuttaa vaaleihin

Disinformaation levittämisen tehokkain tapa on varsinainen informaatio-operaatio, jolla tarkoitetaan yleensä laajamittaista toimintaa, jonka takana on oletettavasti toinen valtio. Informaatio-operaation ja disinformaation levittämisen yhdeksi käsitteelliseksi eroksi voidaan nostaa väärän tiedon levittäminen useissa medioissa samanaikaisesti. Informaatio-operaatio voi myös pitää sisällään kyberhyökkäyksiä, jotka kohdistuvat esimerkiksi keskeiseen infrastruktuuriin. Vaikuttaminen siis keskittyy samanaikaisesti yhteiskunnan useammalle tasolle. Jantunen on esittänyt skenaarion Suomeen kohdistuvasta informaatio-operaatiosta, joka voitaisiin ajoittaa esimerkiksi vaalien läheisyyteen. Hänen skenaariossaan operaatio alkaisi valheellisilla uutisilla ja säteilyturvakeskuksen nimissä lähetetyillä tekstiviesteillä, joiden mukaan Pietarissa olisi tapahtunut suuri ydinvoimalaonnettomuus. Jantusen mukaan sosiaalisen median huhut ja väärää tietoa levittävät valeutistivustot voisivat saada aikaan esimerkiksi paniikinomaisen joukkopaon suurista kaupungeista ja siten aiheuttaa tieverkoston laajan tukkeutumisen sekä mahdollisia henkilövahinkoja. (Jantunen 2015, 249–250.) Näin äärimmäistä skenaariota ei voida sellaisenaan pitää todennäköisenä, vaan on selvää että Jantusen kuvaaman kaltainen tapahtumaketju edellyttäisi viikkoja tai kuuksia jatkunutta epätietoisuuden ja kaoottisen ilmapiirin lietsomista laajalla informaatiovaikuttamisella. Jantusen skenaario kuvaa kuitenkin hyvin täysimittaisen informaatio-operaation vaikutuspotentiaalia, joka ulottuu moniin yhteiskunnan rakenteisiin samanaikaisesti ja eroaa siten esimerkiksi

⁷ Kansalaispätevyydellä tarkoitetaan tunnetta siitä, että henkilö pystyy vaikuttamaan politiikkaan ja ymmärtää mitä politiikassa tapahtuu. (ks. esim. Niemi ym. 1991.)

pelkästään sosiaaliseen mediaan suunnatusta informaatiovaikuttamisesta.

Negatiivisen vaalikampanjoinnin ja informaatiovaikuttamisen logiikka on sikäli samanlaista, että molemmissa tapauksissa vaikuttaja pyrkii hyödyntämään jo ennestään olemassa olevia ennakkoluuloja. Esimerkiksi Yhdysvaltojen vuoden 2016 vaaleissa äänestäjiin vaikuttamaan pyrkineen Cambridge Analytica -yrityksen toiminta perustui Facebook-käyttäjiltä kerätyn datan perusteella rakennettuihin henkilöprofileihin. Profiliin avulla vaikuttamista pyrittiin räätälöimään kohteidensa mukaan siten, että esimerkiksi persoonaltaan neuroottisuuden taipuvaisiksi arvioiduille ihmisille viestittiin hallitsemattoman maahanmuuton uhkaavasta vaarasta pelkoa ja ahdistusta herättävällä tavalla. (Mölsä 2017, 130.) Sosiaalisessa mediassa tapahtuva tarkoitushakuinen mielipidevaikuttaminen, jossa keskeiseen rooliin näyttää nousseen nimenomaan vaikuttamisen kohdentaminen, on vielä tutkimukselle varsin uusi ilmiö. Yksittäisten henkilöiden lisäksi vaikuttamista voidaan kohdentaa myös tiettyihin vaalikampanjan kannalta oleellisiin hetkiin: esimerkiksi Hillary Clintoniin kohdistunut laajamittainen sähköpostien hakkerointi oli ajoitettu demokraattien puoluekokouksen jälkeiseen aikaan, millä on oletettavasti ollut tarkoitus hillitä puoluekokouksen tavallisesti synnyttämää kannatuspiikkiä. (Faris ym. 2017.)

Tällainen kohdennettu informaatiovaikuttaminen on osoitus siitä, että osaava vaikuttajataho ei välttämättä tarvitse laajaa koko yhteiskunnan kattavaa informaatio-operaatiota. Lisäksi samoissa vaaleissa tapahtuvat useammanlaiset vaikuttamisyritykset viittaavat siihen, että vaikuttaminen on koordinoitua ja vaikuttajataho on

mahdollisesti toinen valtio. Informaatio-operaatioille on tyypillistä myös se, että vaikuttajatahon tunnistaminen valtioksi tai valtiolle myötämielisiksi toimijoiksi on vaikeaa. Jantunen on myös nostanut esiin kysymyksen siitä, kuka on informaatiovaikuttamisen takana, jos venäläinen hallituksen kontrollissa oleva mediatalo julkaisee uutisia, joiden tarkoitus on häiritä suomalaisten vaalien vakautta, jos uutistoimituksessa työskentelevät toimittajat toimivat näin vapaaehtoisesti. (Jantunen 2015, 58.)

Informaatio-operaatioiden yhteydessä esiintyy myös erilaisten valeutisten testaamista, jossa väärän tiedon levittäjä kokeilee useampaa valeutista ja katsoo mikä uutisista alkaa levitä sosiaalisessa mediassa. Yksi sosiaalisessa mediassa tapahtuvan informaatiovaikuttamisen keskeisiä piirteitä onkin se, että vaikuttamisen kohteena olevat ihmiset pyritään osallistamaan tiedon levittämiseen. (Jantunen 2015, 193, 243.) Väärän tiedon yksilöllistäminen johtaa todennäköisemmin siihen, että valeutinen sopii sen kohteena olevan henkilön olemassa olevaan maailmankuvaan. Tällöin ihminen myös uskoo tiedon herkemmin ja on valmis levittämään sitä tuttavilleen. (Flynn ym. 2017.) Valeutisten merkillepantava piirre on myös niiden taipumus liittyä osaksi jotain laajempaa kontekstia, kuten suomalaisten päättäjien väitettyä Venäjä-vihaa, tai ”monikulttuurisuuden ideologian” epäonnistumista. Näin uutiset tulevat osaksi laajempaa narratiivia, joka pyrkii toistamaan lukijan olemassa olevia käsityksiä ja samalla vahvistamaan niitä. Valeutisille on myös tyypillistä pyrkiä herättämään vahvoja tunteita lukijoissaan esimerkiksi voimakkailla ilmauksilla ja kärjistyksillä. Tämä voi lisätä uutisten tehoa samaan tapaan kuin negatiiviset mainokset, jotka jäävät paremmin äänestä-

jien mieleen kuin neutraalit (Lau ym. 2007), mahdollisesti juuri niiden herättämien tunteiden vuoksi.

Laajamittaisella, useille yhteiskunnan tasoille ulottuvillakaan informaatio-operaatioilla olisi kuitenkin hyvin vaikeaa vaikuttaa vaalitulokseen suoraviihaisesti, sillä vaikuttaja ei voi ennakoita miten tilanne otettaisiin vastaan ja tulkittaisiin suomalaisessa yhteiskunnassa. Media, poliitikot, viranomaiset ja kansalaiset voivat kaikki reagoida poikkeustilanteessa arvaamattomilla tavoilla, eikä vaikuttaja voi ennakoita luotettavasti sitä, että vaikuttaminen toimisi toivotulla tavalla. Informaatio-operaatioiden monimutkaisuuden vuoksi vaikuttajavaltion ainoaksi keinoksi estää varmuudella ei-toivotun ehdokkaan tai puolueen nouseminen valtaan on turvautuminen äärimmäisiin keinoihin, kuten heihin kohdistuvaan terrori-iskuun tai poliittiseen salamurhaan. Tällöin, samoin kuin esimerkiksi vaalituloksen manipulointiin pyrittäessä, on todennäköistä että operatiivisen toiminnan suorittaa jokin muu kuin valtioon suoraan kytköksissä oleva taho. Tällöinkin poliittiseen väkivaltaan turvautuminen on vaikuttajavaltion näkökulmasta riskialtista, sillä kiinnijäämisen seuraamukset olisivat vakavia esimerkiksi kansainvälisen yhteisön silmissä. Poliittista väkivaltaa onkin pidettävä varsin epätodennäköisenä keinona vaikuttaa toisen valtion vaaleihin juuri toiminnan riskialttiuden vuoksi. Lisäksi vaikuttajavaltion johdon on oltava valmis moraalisesti tuomittaviin keinoihin. Vaikuttavuuden näkökulmasta voidaan kuitenkin todeta, että epätodennäköisyydestään huolimatta äärimmäiset keinot ovat empiirisesti arvioiden tehokkaita: presidenttiehdokas voi tulla valituksi lokakampanjasta huolimatta, mutta kuollut ehdokas ei.

Voimakas informaatiovaikuttaminen tai täysimittainen informaatio-operaatio ovat siis voimakkaimpia tällä hetkellä kuviteltavissa olevia keinoja, joita suomalaisiin vaaleihin voidaan kohdistaa ulkopuolelta. Informaatio-operaatio on tutkittavana ilmiönä vielä vakiintumaton ja varsin löyhästi määritelty, minkä vuoksi vaalien läheisyyteen sijoitetun informaatio-operaation vaikutuksia on vaikeaa arvioida teoreettisesti. Vaalien läheisyyteen ajoitetujen terrori-iskujen vaikutusta vaalitulokseen on sen sijaan tutkittu. Terrori-isku vertautuu informaatio-operaatioon äkkinäisenä ja shokeeraavana tapahtumana, jolla on potentiaalia vaikuttaa yhteiskunnalliseen ilmapiiriin ja siten myös vaalien tulokseen. Terrori-iskun ja informaatio-operaation roolia vaaleissa on vaikeaa ennustaa etukäteen, mikä tekee niistä huonon keinon vaikuttaa vaalitulokseen jollain tietyllä tavalla. Esimerkiksi Berrebi ja Klor (2006) ovat Israelissa tapahtuneita terrori-iskuja koskevassa tutkimuksessaan löytäneet viitteitä siitä, että terrori-iskuilla on yhteys oikeistopuolueiden suosion kasvamiseen, mutta he eivät kyenneet selvittämään johtuuko yhteys siitä, että iskuja tehdään enemmän oikeiston ollessa vallassa vai siitä, että iskujen jälkeen oikeiston kannatus nousee. (Berrebi & Klor 2006). Yleisesti ottaen tiedetään myös, että lain ja järjestyksen nouseminen vaaliteemaksi on yhteydessä oikeistopuolueiden hyvään menestykseen, sillä oikeistopuolueet yhdistyvät mielikuvissa turvallisuuden ja järjestyksen korostamiseen, minkä tarve taas saattaa nousta mikäli yhteiskuntaan kohdistuu esimerkiksi laajamittainen terrori-isku. (Paloheimo & Wiberg 1997, 238.) Kuitenkin esimerkiksi Espanjan vuoden 2004 terrori-iskujen jälkeen pidetyissä vaaleissa oikeistopuolue päinvastoin hävisi vaalit, huolimatta siitä että vain neljä päivää ennen vaaleja tapahtuneita iskuja

puolue oli ollut selvässä gallup-johdossa. Montalvon (2011) analyysi ennen Espanjan iskuja annetuista ennakoöänistä ja iskun jälkeisistä vaalipäivän äänistä osoitti myös, että vaalien tulos muuttui oikeistopuolueelle epäsuosiolliseksi nimenomaan iskujen seurauksena. (Montalvo 2011, 1154.) Suuren, koko yhteiskuntaan vaikuttavan tapahtuman kuten informaatio-operaation tai terrori-iskun voidaan tämän perusteella olettaa vaikuttavan vaaleihin *jollain tavalla*, vaikka onkin mahdotonta ennakoita, mille ehdokaille tai puolueille tilanne olisi suosiollinen tai vastaavasti haitallinen.

Johtopäätökset

Vaaleihin on mahdollista kohdistaa vaikuttamista joko konkreettisilla keinoilla, joita ovat vaalivilppi, äänestäjien painostaminen ja äärimmäiset keinot, kuten poliittiseen väkivaltaan turvautuminen. Konkreettisia keinoja yhdistää se, että kaikissa niissä toteutettu vaikuttaminen pyrkii vaalituloksen muuttamiseen suoraan. Pehmeät keinot taas pyrkivät vaalituloksen muuttamiseen muokkaamalla ensin äänestäjien mielipiteitä. Pehmeitä keinoja pyrkii vaikuttamaan vaalitulokseen ovat informaatiovaikuttamisen eri muodot. Informaatiovaikuttaminen tarkoittaa disinformaation levittämistä vaikuttamistarkoituksessa, esimerkiksi valeutisten muodossa. Informaatiovaikuttamisen mahdollisuudet ovat parantuneet sosiaalisen median suosion kasvun myötä, sillä ihmiset jakavat poliittisesti samanmieliselle tuttavapiirilleen tehokkaasti myös disinformaatiota. Valeutisten vaikuttavuutta lisää sosiaalisen median tuoma mahdollisuus kohdistaa vaikuttamista ihmisille, joiden maailmankuvaan viesti ennestään sopii. Valeutisten levittäjä voi joko luottaa siihen, että osa uutisen

lukijoista jakaa sitä edelleen samanmielisen tuttavapiirinsä kesken, tai sitten levittäjä voi pyrkiä parantamaan uutisen leviämistä kohdentamalla vaikuttamista ihmisille esimerkiksi jonkinlaisen profiloinnin perusteella. Näin toimi Cambridge Analytica Yhdysvaltojen vuoden 2016 presidentinvaaleissa, joissa se kohdisti vaaliviestintää ihmisille sen perusteella, millaiseen persoonallisuusprofiiliin ihmiset yhtiön mielestä sopivat. Informaatiovaikuttamisen tehokkuutta on kuitenkin vaikeaa arvioida jälkikäteen, sillä on mahdotonta sanoa, kuinka moni äänestäjä esimerkiksi muutti äänestyspäätöstään häneen kohdistetun vaikuttamisen vuoksi. Toisin sanoen esimerkiksi Cambridge Analytican toiminnan tehokkuutta lopullisen vaalituloksen kannalta on lähes mahdotonta arvioida. Tämä voi omalla tavallaan lisätä vaikuttamisyritysten houkuttavuutta, sillä jopa tehoton disinformaatiokampanja voi olla kohdemaan valtionjohdolle hyvin kiusallinen ja saada osan äänestäjistä epäilemään vaalituloksen oikeellisuutta.

Vaalituloksen muuttaminen informaatiovaikuttamisen avulla on erittäin vaikeaa. Ei ole todisteita siitä, että edes laajamittaisella ja tunteisiin vetoavalla negatiivisella vaalikampanjalla voitaisiin tehokkaasti huonontaa ehdokkaan vaalitulosta, saati estää hänen valituksi tulemisensa. Negatiivinen kampanjointi ei myöskään passivoi äänestäjiä, vaikka tätä onkin esitetty yhdeksi loanheiton seuraamuksista. Ei siis ole empiirisiä todisteita myöskään siitä, että vaikuttajavaltio voisi äänestäjiä passivoimalla onnistua alentamaan vaalien äänestysprosenttia ja siten vahingoittaa vaalituloksen legitimitettä. Lisäksi onnistuneellakin vaikuttamisella on epätodennäköistä saada aikaan suuria muutoksia äänestäjien mielipiteissä, sillä taustalla vaikuttavat äänes-

täjän olemassa olevat poliittiset mielipiteet ja puoluesamastuminen. Sen sijaan vaikuttamisella on todennäköisempää saada aikaan pienempiä muutoksia. Tietyn puolueen kannattajia voi olla esimerkiksi mahdollista aktivoida vaaliuurnille nostamalla heitä kiinnostavia aiheita keinotekoisesti vaaliteemoiksi.

Negatiivista kampanjointia ja äänestyspäätöksen syntymistä koskevan kirjallisuuden perusteella näyttääkin siltä, että henkilöön kohdistuvalla informaatiovaikuttamisella on mahdollista vahingoittaa tietyn ehdokkaan mainetta, mutta jonkin ehdokkaan menestyksen parantaminen informaatiovaikuttamisen avulla vaikuttaa selvästi hankalammalle tehtävälle. Ehdokkaan maineen tahraaminen esimerkiksi levittämällä raskauttavaa tietoa tämän yksityiselämästä jäänee paremmin äänestäjien mieleen kuin ehdokkaan ylistyskampanja sosiaalisessa mediassa. Informaatiovaikuttamisen menestysmahdollisuudet eivät myöskään näytä paranevan, jos operaatioon käytetään enemmän resursseja ja vaikuttamista kohdennetaan useammalle yhteiskunnan tasolle esimerkiksi pelkän sosiaalisen median ja vale uutisten sijaan. Informaatio-operaation poliittisia vaikutuksia on käytännössä mahdotonta ennustaa ja ne riippuvat kokonaan suomalaisen yhteiskunnan reaktiosta tapahtumiin. Varmaa sen sijaan on, että vaalien alle kohdistettu mittava operaatio hyvin todennäköisesti vaikuttaisi vaaleihin jollain tavalla. Istuva hallitus voisi saada osakseen joko suurta epäluottamusta kuten Espanjan vuoden 2004 terrori-iskujen jälkeen tai toisaalta äänestäjät voisivat haluta ilmaista tukeaan valtiovaltaa kohtaan myös vaaliuurnilla, samaan tapaan kuin Norjan vuoden 2011 terrori-isku lisäsi sympatioita iskun kohteeksi joutuneelle pääministeripuolueelle.

Informaatiovaikuttamisen vaikean ennustettavuuden vuoksi todennäköisintä onkin, että vaikuttajan tavoitteena ei niinkään olisi aikaansaada tiettyä vaalitulosta vaan yleisesti ottaen vahingoittaa suomalaisen demokratian uskottavuutta ja vahvistaa yhteiskunnan jakolinjoja. Tiivistäen voidaan todeta, että suomalaiset vaalit ovat ulkopuoliselle vaikuttajavaltiolle hyvä tilaisuus luoda hämmennystä ja kasvattaa yhteiskunnan jakautuneisuutta, mutta huono tilaisuus vaalituloksen tehokkaalle muokkaamiselle jollain tietyllä tavalla. Vaalituloksen muuttaminen varmuudella tiettyyn suuntaan vaatisi välttämättä konkreettisia keinoja, eli käytännössä joko laajamittaista vaalivilppiä, jonka onnistuminen on epätodennäköistä, tai äärimmäisiä keinoja kuten ei-toivotun ehdokkaan salamurhan. Näiden tehokkaiden vaikuttamisen keinojen haittapuolet vaikuttajan itsensä kannalta ovat kuitenkin niin merkittäviä, että informaatiovaikuttamisen keinot ovat todennäköisin suomalaisiin vaaleihin kohdistettava vaikuttamisen muoto. Informaatiovaikuttamisen kohdentaminen on kuitenkin haastavaa ja vaikutusten arvioiminen hankalaa, joten todennäköisimmät motiivit vaaleihin kohdistetulle informaatiovaikuttamiselle ovat hämmennyksen ja epäluottamuksen aikaansaaminen yhteiskunnassa, sekä vaalien uskottavuuden vahingoittaminen. Huomionarvoista on, että vaalien uskottavuuden vahingoittamiseen voi riittää huonostikin suunniteltu ja tehottomasti toteutettu informaatiovaikuttaminen. Demokratian uskottavuuden horjuttaminen informaatiovaikuttamisella voi olla erityisen tehokas-

ta sellaisten kansalaisten keskuudessa, jotka suhtautuvat poliittisen järjestelmän toimivuuteen jo ennestään epäluuloisesti. Näin ollen informaatiovai-
kuttamisella on potentiaalia sekä hyö-
dyntää että vahvistaa yhteiskunnallista
ja poliittista eriytymistä Suomessa.

Lähteet

Allcott, Hunt & Gentzkow, Matthew (2017), "Social Media and Fake News in the 2016 Election." *Journal of Economic Perspectives* 31 (2): 211–236.

Balmas, Meital (2014), "When Fake News Becomes Real: Combined Exposure to Multiple News Sources and Political Attitudes of Inefficacy, Alienation, and Cynicism." *Communication Research* 41 (3): 430–454.

Berrebi, Claude & Klor, F. (2008), "Are voters sensitive to terrorism? Direct evidence from the Israeli electorate." *American Political Science Review* 102 (3): 279–301.

Committee on Foreign Relations United States Senate (2018), *Putin's asymmetric assault on democracy in Russia and Europe: Implications for U.S. national security*. Committee print: Washington 2018. [<https://www.govinfo.gov/content/pkg/CPRT-115SPRT28110/html/CPRT-115SPRT28110.htm> / 13.6.2018]

Corstange, Daniel & Marinov, Nikolay (2012), "Taking Sides in Other People's Elections: The Polarizing Effect of Foreign Intervention." *American Journal of Political Science* 56 (3): 655–70.

Faris, Robert; Roberts, Hal ; Etling, Bruce; Bourassa, Nikki ; Zuckerman, Ethan; Benkler, Yochai (2017), *Partisanship, propaganda, and disinformation: Online media and the 2016 US presidential election*. Berkman Klein Center, Harvard University, 2017.

Flynn, D. J.; Nyhan, Brendan; Reifler, Jason (2017), "The nature and origins of misperceptions: Understanding false and unsupported beliefs about politics." *Political Psychology* 38 (1):127–150.

Friggeri, Adrien; Adamic, Lada A.; Eckles, Dean; Cheng, Justin (2014), "Rumor Cascades." *Seminaarijulkaisu: International AAAI Conference on Weblogs and Social Media; ICWSM*.

Hill, Eleanor; Sobolewska, Maria; Wilks-Heeg, Stuart ; Borkowska, Magda (2017), "Explaining Electoral Fraud in an Advanced Democracy: Fraud Vulnerabilities, Opportunities and Facilitating Mechanisms in British Elections." *The British Journal of Politics and International Relations* 19 (4): 772–789. DOI:10.1177/1369148117715222.

Hochschild, Jennifer & Einstein, Katherine Levine (2015), "Do Facts Matter? Information and Misinformation in American Politics." *Political Science Quarterly* 130 (4): 585–624.

Jantunen, Saara (2015), *Infosota. Iskut kobdistuvat kansalaisten tajuntaan*. Keuruu: Otava.

Kahn, Kim Fridkin & Kenney, Patrick J. (1999), "Do negative campaigns mobilize or suppress turnout? Clarifying the relationship between negativity and participation." *American political science review* 93 (4): 877–889.

- Kaid, Lynda Lee & Johnston, Anne (1991), "Negative versus positive television advertising in US presidential campaigns, 1960–1988." *Journal of communication* 41 (3): 53–064.
- Lau, Richard R.; Sigelman, Lee ; Brown Rovner, Ivy (2007), "The effects of negative political campaigns: a meta-analytic reassessment." *Journal of Politics* 69 (4): 1176–1209.
- Lehoucq, Fabrice (2003), "Electoral Fraud: Causes, Types, and Consequences." *Annual Review of Political Science* 6 (1): 233–256.
- Lehoucq, Fabrice & Jiménez, Iván Molina (2002), *Stuffing the Ballot Box: Fraud, Electoral Reform, and Democratization in Costa Rica*. New York: Cambridge University Press.
- Lewis-Beck, Michael; Norpoth, Helmut; Jacoby, William G.; Weisberg, Herbert (2009), *The American voter revisited*. University of Michigan Press.
- Montalvo, José (2011), "Voting after the bombings: a natural experiment on the effect of terrorist attacks on democratic elections." *The Review of Economics and Statistics* 93 (4): 146–154.
- Mölsä, Jouni (2017), "Henkinen kriisinkestävyys." Teoksessa Maanpuolustuskurssit (toim.), *Turvallinen Suomi 2018: Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta*. Turvallisuuskomitea, Helsinki 2017.
- Niemi, Richard G.; Craig, Stephen; Mattei, Franco (1991), "Measuring internal political efficacy in the 1988 National Election Study." *American Political Science Review* 85 (4): 1407–1413.
- Nyhan, Brendan & Reifler, Jason (2010), "When corrections fail: The persistence of political misperceptions." *Political Behavior* 32 (2): 303–330.
- Oikeusministeriö (2017), *Nettiäänestys Suomessa: Esiselvitys*. Oikeusministeriö: mietintöjä ja lausuntoja 59/2017. Helsinki 2017.
[https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160413/OMML_59_2017_Nettiaanestys_Suomessa.pdf?sequence=1&isAllowed=y / 13.6.2018]
- Oliver, J. Eric & Wood, Thomas J. (2014), "Conspiracy theories and the paranoid style(s) of mass opinion." *American Journal of Political Science* 58 (4): 952–966.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti (1997), *Politiikan perusteet*. Porvoo: WSOY.
- Tryon, Chuck (2008), "Pop politics: Online parody videos, intertextuality, and political participation." *Popular Communication* 6 (4): 209–213.
- Viestintävirasto (2013), *Kyberturvallisuuskeskus aloittaa toimintansa*.
[<https://www.viestintavirasto.fi/kyberturvallisuus/tietoturvanyt/2013/12/ttn201312311427.html> / 13.6.2018]

Wattenberg, Martin P & Brians, Craig Leonard (1999), "Negative campaign advertising: Demobilizer or mobilizer?." *American political science review* 93 (4): 891–899.

Weeks, Brian & Garrett, R. Kelly (2014), "Electoral consequences of political rumors: Motivated reasoning, candidate rumors, and vote choice during the 2008 US presidential election." *International Journal of Public Opinion Research* 26 (4): 401–422.

Westinen, Jussi; Kestilä-Kekkonen, Elina; Tiihonen, Aino (2016), "Äänestäjät arvoja asenneulottuvuuksilla." Teoksessa Grönlund, Kimmo & Wass, Hanna (toim.), *Poliittisen osallistumisen eriytyminen; Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki 2016.

Aikaisemmin tässä sarjassa on julkaistu

Kouri, Suvi (2017) *Elämäkertatutkimus – totta vai tarua? Elämäkertatutkimus ja sen käyttö sosiologiassa*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos Julkaisusarja 3: Työpapereita nro 1. [<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-2859-2>]

Valtanen, Jaakko (2017) *The Finnish Defence Forces as Part of a Democratic Society*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos Julkaisusarja 3: Työpapereita nro 2. [<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-2885-1>]

Sirén, Torsti ja Pekkarinen, Otto (2017) *Tieteenfilosofis-metodologisia perusteita pro gradu -tutkielman laadintaan*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos Julkaisusarja 3: Työpapereita nro 3. [<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-2909-4>]

Sirén, Torsti (2017) Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen julkaisuohjeita. Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos Julkaisusarja 3: Työpapereita nro 4. [<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-2942-1>]

Maanpuolustuskorkeakoulu

Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos

PL 7

00861 HELSINKI

ISBN 978-951-25-3054-0 (PDF)

ISSN 2489-2769 (verkkójulkaisu)

100

Puolustusvoimat

Försvarsmakten • The Finnish Defence Forces